

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΟΡΘΟΦΩΝΙΑΣ

ΤΟΥ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Έπ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

‘Η σιωπή μου προς απάντησή σου

«Φωνάζω ελληνικά κι ούτε πού μου αποκρίνεται κανένας». Μήπως δέν τά όμιλώ σωστά; Μήπως ό τόνος τής φωνής μου είναι χαμηλός; Μά μόλις είπα ότι «φω-νάζω». Τί συμβαίνει λοιπόν; Μήπως θά ‘πρεπε, για να μου αποκριθούν, να φωνάζω σε άλλη γλώσσα; Μά-ταιος κόπος. Οί τελευταίες δημοσκοπήσεις του διεθνούς πρακτορείου «APHONIA» (‘Αφωνία), δείχνουν μία κάθετη πτώση τής ακροαματικότητας. Είναι αυτό πού λέγεται τελευταία «ξεκινάμε από μηδενική βάση». Κα-νείς δέν άκούει από κανέναν τίποτα, κι ούτε πού κα-ταλαβαίνει τίποτα.

Πώς να καταλάβεις όμως, τί να καταλάβεις, από πού ν’ αρχίσεις και πού να τελειώσεις; ‘Ο ποιητής μέ-σα στην εξυμμένη ευαισθησία του τό διαισθάνεται και τό φωνάζει δυνατά και τό εξηγεί κιόλας:

«φωνάζω ελληνικά κι ούτε πού μου αποκρίνεται
κανένας

είναι πού πλέον δέν νογάζει κανένας

.....
πώς κι από πού άκουμπάει τ’ ώμέγα στο άλφα».
(‘Οδυσσέα Έλύτη, Τρία ποιήματα με σημαία ευκαι-
ρίας, ‘Αθήνα, ‘Ικαρος, 21982, σ. 39).

Τί σχέση έχει τό τέλος με την αρχή, πώς δένουν μεταξύ τους αυτά τά δύο, όταν έχεις χάσει κάθε συνέ-
χεια, δέν παρακολουθείς τά ένδιάμεσα γράμματα, κι
αυτά τά δύο γράμματα, τό Α και τό Ω, τό Ω και τό Α,
μένουν όρόσημα πού όρίζουν τελικά την άφασία μας.
‘Όσο και να μιλάμε, έφόσον ό άλλος δέν άκούει και
δέν μάς αποκρίνεται, είναι σά να μη μιλάμε.

‘Ελεύθεροι συνειρμοί έσωτερικού χώρου

‘Ο λόγος του άλλου δέν είναι τελικά παρά πυροδό-
τηση για έλεύθερες συνειρμικές περιπλανήσεις στον
δικό μας χώρο, μέχρις ότου δοθεί ή χαρακτηριστική βολή
του λόγου με μία έκ μέρος μας απάντηση τύπου «άλλ’
άντ’ άλλων». Βίοι, δηλαδή, παράλληλοι, ασύμπτωτοι,
πού δέν άγγίζουν ό ένας τον άλλο.

Τό κακό είναι, ότι οι έκ μέρος μας απόπειρες
για επικοινωνία συνεχίζονται, όπως όταν θέλοντας να
ζητήσουμε μία τηλεφωνική πληροφορία επιμένουμε
σχηματίζοντας άπελπισμένα τον αριθμό 131 και ό άτέρ-
μων δίσκος επαναλαμβάνει άνελέητα την δική του στε-
ρεότυπη απάντηση: «παρακαλώ —μάς παρακαλεί κιό-
λας! — περιμένετε στο άκουστικό σας». Κι έμεις τί να
κάνουμε, περιμένουμε, αναμένουμε, επιμένουμε, ύπομέ-
νουμε...

‘Αμήχανη σιωπή του άλλου

Είναι κάποιες ώρες, όμως, πού τά έρωτήματά μας
στρέφονται προς τον έαυτό μας. Διερωτώμεθα τότε,
μήπως και ή γλώσσα πού χρησιμοποιούμε, ό τρόπος
με τον όποιο έκφραζόμαστε, δέν μεταφέρει πράγματι
σωστά στον άλλο αυτό πού θέλουμε να του πούμε. ‘Η
σιωπή, δηλαδή, του άλλου δέν είναι περιφρονητική,
του τύπου «ή σιωπή μου προς απάντησή σου», αλλά
άμήχανη σιωπή, σά να μην είναι σε θέση να μάς απαν-
τήσει, μη γνωρίζοντας άκριβώς τί πράγματι του ζητά-
με. Πολλές φορές συμβαίνει, χωρίς να έχουμε διατυ-
πώσει σαφώς τό έρώτημά μας να περιμένουμε μία από-
κριση. Κι αυτό, γιατί «δοκιμάζουμε» τον άλλο, αν μπο-
ρεί να μαντέψει τό αίτημά μας. «‘Αφού μάς ξέρει, άφού
γνωρίζει τις επιθυμίες μας, είναι ανάγκη κάθε φορά
να τις διατυπώνουμε έκ νέου; Δέν γνωρίζει τί θέλου-
με; Γιατί δέν άνταποκρίνεται»;

Είναι άλήθεια, ότι είναι φορές πού ό άλλος άδια-
φορεί και κάνει πώς δέν καταλαβαίνει ένώ γνωρίζει
πολύ καλά. ‘Αλλοτε, όμως, παραμένει άμήχανος γιατί
ή δική μας στάση είναι άμφιθυμική. Κάποτε πού επι-
χείρησε να μάς προλάβει, να δείξει ότι κατάλαβε, δέν
κατάλαβε... και στο πρόσωπό μας φανερώθηκε ή απο-

γοήτευση. Έκτοτε παραμένει επιφυλακτικός. Θέλει συγκεκριμένα μηνύματα, μονοσήμαντα, ει δυνατόν, και όχι δισηήματα, ή και πολυσηήματα και ως εκ τούτου παρεξηγήσιμα. Όποτε, καλόν είναι, για να αποφευχθούν οι αμφιβολίες, οι βολές μας να είναι επί σκοπόν, μία μία και όχι κατά ριπάς.

Παράλογες απαιτήσεις

Η χρήση «πολεμικής» ορολογίας είναι επιβεβλημένη, γιατί σε μία συζήτηση, σε έναν διάλογο υπάρχει μία λαθάνουσα ή και φανερή επιθετικότητα. «Άς καταλάβει επί τέλους αυτό που θέλω. Πρέπει να το πω ή να το λέω όλα; Άν μ' αγαπάει, άς μαντέψει. Έγώ δέν λέω τίποτα». Χωρίς, λοιπόν, να έχω πει τίποτα, περιμένω ένα σήμα που δέν έρχεται, έννευρίζομαι, άγανακτώ, καταφέρομαι έναντιόν του άλλου.

Όπωςδήποτε είναι λεπτή ή θέση κάποιου που εκφράζει ένα αίτημα. Μήπως ο άλλος τό εκλάβει ως «επαιτεία»; Μήπως τό παρεξηγήσει; Θα άπαντήσει «ναι» ή «όχι»; Ένα «όχι» είναι άδουγηρό. Είμαι λοιπόν επίτηδες άσαφής, μεταθέτω τήν εϋθύνη στον άλλο. Αυτό δέν κατάλαβε. Του ζητάω κι άπό πάνω τόν λόγο και δέν έχω έκτεθει. Άπίθανη συλλογιστική και εκλογίκευση.

Έπό ιδίαν εϋθύνην

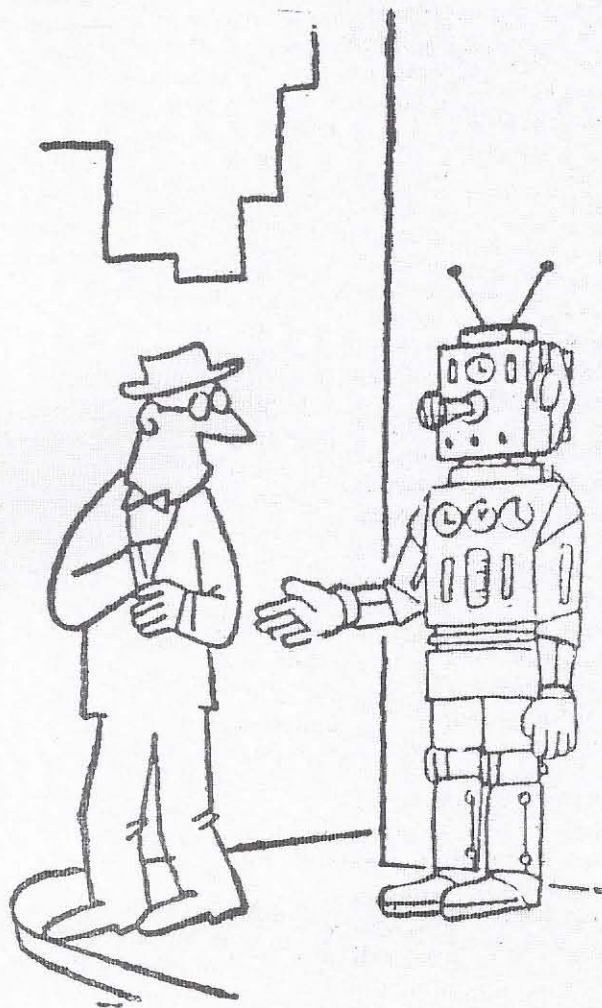
Είναι προτιμότερο, πάντως, ο λόγος μας να είναι εϋθύς. «Άκόμα κι όταν τά προγνωστικά μας δέν είναι για ποσοστά πεινήντα στα έκατό «ναι» ή «όχι», στην περίπτωση που ή ένδεχόμενη άπάντηση στο έρώτημά μας είναι «ναι», βρισκόμαστε σε καλλίτερη μοίρα άπό πριν. Όταν είναι «όχι» παραμένουμε στην ίδια κατάσταση». Αυτό συνήθισε να μου λέει σοφός φίλος όταν του εξέφραζα αμφιβολίες, άν έπρεπε να ζητήσω κάτι εϋθέως, πλαγίως ή να τό άποφύγω έντελώς.

Μία τέτοια αντιμετώπιση μάς ύποδεικνύει ότι στον δρόμο που επιλέγουμε πρέπει να κυκλοφορούμε «έπό ιδίαν εϋθύνην». Τό φανάρι άναβοσθίνει σε χρωματισμό κίτρινο. Πρέπει να οδηγούμε προσεκτικά. Τά σήματά μας για να τά διακρίνει ο άλλος πρέπει να είναι σαφή και μονοσήμαντα. Τίποτα, όμως, δέν μάς άπαλλάσσει άπό τήν εϋθύνη να οδηγούμε σε κατάσταση τέτοια, που και λαθασμένα σήματα του άλλου να τά συλλαμβάνουμε στην όρθή τους πρόθεση.

Γι' αυτό, όμως, δέν απαιτείται άπλώς να σιέπτομαι αλλά να είμαι διαρκώς έν έγρηγόρσει, σε νήψη. Σε αντίθεση ή μάλλον ως συμπλήρωμα τής καρτεσιανής ρήσεως «σκέπτομαι, άρα ύπάρχω», προβάλλεται ή όρθόδοξη άρχή του «ν ή φ ω, ά ρ α ύ π ά ρ χ ω». Η διακριτική και διακρίνουσα νήψη μάς καθιστά νηπτικές ύπάρξεις καταξιωμένες σε χώρους που κάθε άλλη στάση μπορεί να άποβεί επικίνδυνη. Αυτό πάλι δέν σημαίνει ότι δέν πρέπει να διακινδυνεύουμε τίποτα. Άλλο κίνδυνος, όμως, και άλλο διακινδύνευση. Στις ανθρώπινες πάντως σχέσεις κινδυνεύεις να μείνεις μόνος άν δέν διακινδυνεύσεις.

Έκτός κι άν ίκανοποιείσαι με αυτό που σου προσφέρει ο άλλος αυτοβούλως, αφήνεται στην διακριτική του εϋχέρεια, στην έξεταστική του άγάπη, στο έλεός του, σε ό,τι έχει εϋχαρίστηση... τέλος πάντων. Είναι κι αυτό μία στάση δική σου, μία στάση δική του. Χρειάζεται μακρά μαθητεία, σε άλλους χώρους, για να φθάσεις σε αυτά τά μέτρα.

Αϋθόρμητα μου έρχεται στο νοϋ ο λόγος του Άββα Μακαρίου του Αιγυπτίου, όταν τόν ρώτησαν κάποιιο πώς να προσεύχονται. Τους είπε ο Γέροντας: «Δέν χρειάζονται περιττά λόγια, αλλά να άπλώνετε τά χέρια και να λέτε: Κύριε, όπως θέλεις και όπως γνωρίζεις έλέησέ με. Έκείνος γνωρίζει τί είναι για τό καλό μας και μάς έλεεί» (Είπε γέρων..., λόγος ιθ').

Πολλές φορές απευθύνεις τό αίτημά σου με ύπεκφυγές. «Ο άλλος σου άπαντάει πλάγια... άμήχανα ή μηχανικά. Μόνο ένας άπό... μηχανής Θεός μπορεί να σώσει τότε τήν κατάσταση! Σκίτσος του Δ. Μητρόπουλου, άπό άπάνθισμα σκίτσων του δημοσιευμένων στα ίταλικά τό 1978 με τίτλο: «Πρόσο, σου θγάζω τό καπέλλο μου».